

Otel Yapılarında Kullanılan Toplantı ve Konferans Salonlarının Erişilebilirlik Bağlamında Değerlendirilmesi

Anday TÜRKMEN^{1*}

¹Department of Interior Architecture and Environmental Design, Istanbul Gedik University, Turkey

*Corresponding author: anday.turkmen@gedik.edu.tr

Presentation/Paper Type: Oral / Full Paper

Özet – Eğitim, sağlık ve bilim gibi pek çok alanda bağlayıcı rol üstlenerek toplantı ve konferans sektörünün büyümesini sağlayan uluslararası ticaret ve küreselleşme kavramı, konaklama hizmetlerinin erişilebilirliğinin artırılması ile kongre turizmini dünyanın hızla gelişen alanlarından biri haline getirmiştir. Ayrıca seyahat olanaklarının hızla artması ve engelli bireylerin kongre turizmi faaliyetlerinde önemli bir niş pazar haline gelmesi ile birlikte, konferans çevrelerine ilişkin erişim olanaklarının iyileştirilmesi gerekliliği de güncel tasarım yaklaşımlarında yerini almıştır. Bu bağlamda, engellilerin insani haklardan ve temel özgürlüklerden eşit bir şekilde yararlanmasını desteklemek üzere oluşturulan uluslararası konvansiyonların otel yapılarında kullanılan konferans salonları için hedefine ulaşmasına katkı sağlanması kaygısını referans alan araştırma kapsamında, çalışma konusunun kuramsal sınırlılıklarını ortadan kaldırmak amacıyla literatür taraması yapılmış ve yanıt bulamayan tasarım pratikleri tespit edilerek çalışmanın bibliyografik künyesi oluşturulmuştur. Aynı kuramsal anlayış doğrultusunda, otel yapılarının fonksiyon kurgusunda büyük önem arz eden konferans salonlarının mekânsal kurgusundaki çözümsüzlüklerin kullanıcıların sirkülasyon kabiliyetini doğrudan kısıtladığı gerçeği referans alınmış ve kongre turizmi sektöründe hizmet üreten her çevrenin görsel, işitsel ve fiziksel açıdan erişilebilir kılınmasına yönelik tasarım eğilimlerinin benimsenmesi amaçlanmıştır. Erişilebilirlik kavramı ile konferans salonları arasında engellilik ölçeğinde iletişim kuran araştırma sonucunda, ergonomik yaklaşımlar ile üretilen düzgüsel tasarım pratiklerinin tümü teknik anlatımlarla tanımlı hale getirilmiş ve mekân tüketiminin demokratikleştirilmesine konferans salonları ölçeğinde katkı sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler – Engelli, Erişilebilirlik, Evrensel Tasarım, Konferans Salonu, Otel.

Evaluation of Meeting and Conference Halls Used in Hotel Buildings in the Context of Accessibility

Abstract – International trade and globalization concept that generate the grow of meeting and conference sector by taking a bounding role in many areas such as education, health and science, with the improvements in the accessibility of accommodation services, congress tourism has become one of the worlds fastest growing areas. Also, with the fast increase of travel opportunities and with the disabled individuals becoming an important niche market in the congress tourism activities, necessity of enhancing the accessibility opportunities concerning the conference environment has taken its place in the current design approaches. In this context, in the scope of the research that takes the concern of contributing to international conventions as reference, which are created for disabled individuals to equally benefit from human rights and fundamental freedoms, to reach its aim for conference halls that are used in hotel structures, for the purpose of putting away the conceptual boundedness of the study subject; a literature scan has been done and by determining the unanswered design practices, bibliographic tag of the study has been created. In the direction of the same conceptual understanding, reality of direct limitation to circulation ability of users by insolubilities in spatial fiction of conference halls, which is crucial for the function fiction of hotel structures has taken as reference and it has been aimed to infuse design tendencies towards making every environment which serves in congress tourism accessible in terms of visual, audial and physical. In the wake of the study that makes contact between the accessibility concept and conference halls in disability scale, all the normative design practices produced with ergonomic approaches has defined with technical expressions and has been contributed to democratization of space usage in the conference halls scale.

Keywords – Accessibility, conference hall, disabled, hotel, universal design.

Yazar Notu: Bu çalışma, Dr. Öğr. Üyesi Emel İşleyen danışmanlığında, Anday Türkmen'in 2018 yılında Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü İç Mimarlık Anasanat Dalı'nda tamamladığı "Otel Ortak Alanlarının Engelli Kullanıcılara Yönelik Kurgulanması" başlıklı yüksek lisans tez çalışması esas alınarak hazırlanmıştır.

I. GİRİŞ

Her birey zaman içerisinde kendi gerçekleşim düzeyine bağlı olarak gelişim göstermekte ve bu süreç içerisinde de kendini saran fiziksel çevre ile doğrudan iletişim kurmaktadır. Ancak yaşamlarını birtakım kısıtlılıklar ile sürdürmek zorunda kalan engelli bireylerin temel ihtiyaçlarına dahi yeterli ölçüde yanıt verememesi kendini gerçekleştirme eşiği için gereken temel mekanizmaların oluşturulmasını imkânsız hale getirmektedir. Sahip oldukları çeşitli kısıtlılıklara rağmen sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik olarak ihtiyaç duyulan motivasyonu tesis etmeye çalışan engelli bireyler ise, insan eliyle üretilen çevrelerle doğrudan iletişim halinde olmak zorundadır. Ancak fiziksel ortamların organizasyonel olarak birbirine bağlandığı günümüz tasarım anlayışında bu çevrelerden herhangi birinin erişilebilirlikten yoksun bırakılması, diğer çevrelerde sunulan imkânları da kullanılabilir olmaktan yoksun kılmaktadır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde; kullanıcıların engelsiz şekilde yapı çekirdeğine ve yapının sunduğu hizmetlere erişebilmesi gerekliliği engellilerin çok yönlü turizm faaliyetlerine katılım sağlayabilmesi fikri ile desteklenmeli ve engellilerin toplumsal yaşama dahil olabilmek için gereksinim duyduğu motivasyon sürecini tamamlaması amaçlanmalıdır.

Engellilerin temel haklardan ve özgürlüklerden eşit bir şekilde yararlanmasını sağlamak üzere oluşturulan Birleşmiş Milletler Engelli Hakları konvansiyonlarının otel yapıları için hedefine ulaşmasına katkı sağlanması ve engelli bireylerin hayatın her kademesine engelsiz bir şekilde katılabilmesi en temel insani haklar arasında değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, biçimsel kaygılarla genel kullanıcı profili için kurgulanan otel yapıları, engelli bireyleri sosyal hayattan soyutlamakta; konaklama ve dolayısıyla seyahat olanaklarından mahrum bırakmaktadır [1]. Ancak, Eğitim, sağlık ve bilim gibi pek çok alanda bağlayıcı rol üstlenerek toplantı ve konferans sektörlerinin büyümesine katkı sağlayan uluslararası ticaret ve küreselleşme kavramları, konaklama hizmetlerinin erişilebilirliğinin artması ile kongre turizmini dünyanın sürat ile gelişmekte olan alanlarından biri haline getirmiştir. Ayrıca seyahat olanaklarının hızla artması ve engelli bireylerin kongre turizmi faaliyetlerinde önemli bir niş pazar haline gelmesi ile, toplantı ve konferans çevrelerine ilişkin erişim olanaklarının iyileştirilmesi gerekliliği de güncel tasarım yaklaşımlarında yerini almıştır.

II. MATERYAL VE YÖNTEM

Otel yapılarında kullanılan toplantı ve konferans salonlarının başta tekerlekli sandalye kullanıcıları olmak üzere, tüm engel grupları için görsel, işitsel ve fiziksel kademelerde erişilebilir kılınması amacıyla yürütülen çalışmada araştırma konusunun kuramsal kısıtlılıklarına yeni yorumlar kazandırmak amacıyla literatür taraması gerçekleştirilmiştir. İncelenen çalışmalarda kullanılan yöntemler, ölçekler, bulgular, çıkarılan sonuçlar ve önerilerle konuya ilişkin problemin sınırlılıkları saptanmış ve çalışmalarda yetersiz görülen noktalar tespit edilerek araştırma konusunun bibliyografik künyesi oluşturulmuştur. Ayrıca otel yapılarında kullanılan toplantı ve konferans alanlarının engelli bireyler için erişilebilir kılınmasına dair güncel yaklaşımların tümü ulusal ya da uluslararası seviyede geçerliliğini sürdüren standartlarla ya da devlet eliyle üretilen yasal düzenlemelerle değerlendirilmiş ve erişilebilirlik bağlamında önerilen tasarım arayışları antropometrik veriler doğrultusunda üretilen teknik anlatımlarla tanımlı hale getirilmiştir.

III. ENGELLİLİK KAVRAMI

Engellilik kavramının kuramsal çerçevesine Moral, Medikal ve Sosyal olmak üzere üç model ile açıklama getirilmekte ve konuya ilişkin çalışmaların tamamı söz konusu yaklaşımların sınırlarında değerlendirilmektedir [2]. Kavramın etik kuramını oluşturan Moral Model tanımına göre engellilik, doğrudan günahkârlık ve kötülüğe bağlı ortaya çıkmaktadır. Engelliliğin asıl nedeni ise, insanların kötülük yapması ya da kötü şekilde yaşaması değil; doğrudan kötü bir ruhun bedene görünmesi olarak kabul edilmesidir. Engelli olma durumundan bireyin kendisini sorumlu tutan ve bireylerin ya da ailelerinin yanlış davranışları nedeniyle engelliliğin meydana geldiği görüşünü benimseyen model; engelliliğin etik ya da ahlaki çöküntüden kaynaklandığı ve engelliliğe bağlı fiziksel ya da psikolojik yoksunlukların insanın içindeki şeytanın dışı vurumu olduğu savını desteklemiş ve engelli bireylerin yaşamını dini ya da geleneksel yöntemler ile düzenleme yolunu tercih etmiştir [3]. Günümüz şartlarında mevcut perspektifle değerlendirildiğinde toplum psikolojisinden tamamen yoksun görünen model, ilk olarak ruhun kötülük barındırıyor olması durumunun olumsuz sonuçlar doğurduğuna inanan Neolitik insan topluluklarında ortaya çıkmış ve engelliliğin tanımlanması sürecinde Orta Çağ'ın son dönemlerine kadar egemen görüş olarak kalmayı başarmıştır [2].

Tüm engellilik kategorilerini, hastalık ve benzeri nedenlerden kaynaklanan fizyolojik bozukluklar sonucu olarak tanımlayan Medikal Model'in temel fikrinde ise, tüm engellilerin otomatik olarak kısıtlı olduğu varsayımı yatmaktadır [2]. Başka bir ifade ile medikal model engelliliği ekseriyetle bireyin yetersizliğine ve patolojisine dayalı olarak anlamlandırmaktadır. 19. yüzyılın ortalarında tıp ve rehabilitasyon alanlarındaki gelişmeler ile açığa çıkan ve engelliliğin sebebiyet verdiği sorunları bireysel ölçekte değerlendirerek toplumsal faktörleri görmezden gelen medikal model, engelliliğe ilişkin tanı, tedavi, bakım ve izleme programlarının güçlendirilmesi hususunda engelli bireylerin yaşam kalitelerini yükseltmiş ancak sorunun kaynağı olarak patolojiye odaklanması engelli bireylerin sistemli bir şekilde toplumdan soyutlanmasına zemin hazırlamıştır.

Engellilik yakın zamanlara kadar Medikal Model gereğince yorumlandığından çeşitli tıbbi durumlarla ilişkilendirilmiştir. Bu yüzden bireyin yalnızca kendi problemi olduğu sanılan engelliliğin, bireyin işlevlerini gerçekleştirememesinin bir sonucu olduğu düşünülmüştür [4]. Bu hâkim yaklaşıma karşı ortaya çıkan engellilik çalışmaları alternatif bakış açılarının oluşumuna katkılar sağlamıştır. Zamanla medikal modelin yerini, bireyin işlevsel durumuyla fiziksel, kültürel ve sosyal çevresinin etkileşimini de ele alan Sosyal Model almıştır [5]. 9 Aralık 1975 tarihinde BM Engelli Hakları Beyannamesinin kabul edilmesi sonucunda ortaya çıkan Sosyal Model'in temel iddiası ise, engelliliğin toplumsal olarak kurgulandığı ve çeşitli bozukluklarla yaşayan insanlara dayatıldığı fikridir. Bireyin fiziksel veya zihinsel bozukluğunun değil, toplum bilincinin erkl bir bedene sahip olmayı temel bir düzgülü olarak referans almasının engelleyici etkilerinin kişileri engelli kıldığı [2] ve yeti yitiminin bireysel değil, sosyal ölçekte bir sorun olduğu fikri benimsenmiştir. Engellilik bir duyu eksikliği veya fiziksel ya da zihinsel bir bozukluktan ziyade, bu farklılığın algılanma yolu ve insan zihnindeki kurgusal inşasıdır. Yapı bozukluğu her şeyden bağımsız olan salt bir gerçekliktir. Ancak engellilik toplumsal ölçekte bir anlayışın inşasıdır [6].

IV. ERİŞİLEBİLİRLİK

Engelli bireylerin rutin yaşantılarını başka insanlara bağımlı olmadan sürdürebilmeleri ve sosyal imkânlardan diğer tüm insanlar ile eşit oranda faydalanabilmelerinin temel koşulu, fiziksel çevrenin erişim sorunlarının ortadan kaldırılmasıdır [7]. Bu noktada, insan haklarının ayrımcılık kadar sorunlu, hatta ayrımcılığı da kapsayabilen alanlarından biri olarak son dönemlerde uluslararası örgütlerin çalışmalarında haklı bir yer edinen Erişilebilirlik (accessibility), insan eliyle üretilen ve doğal fiziksel koşullar başta olmak üzere, ekonomik, sosyal ve kültürel çevreye ulaşabilme, verilen hizmetlerden yararlanma ve katkıda bulunma olanaklarına sahip olmayı ifade etmekte ve engelliliğe ilişkin her temel hakkın kullanımında önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır [8]. Tasarlanan tüm ürün, mekân ve fiziksel çevre kurgularının özünde her zaman insan çeşitliliği ve uyum kavramlarının temelindeki çelişkileri yer almaktadır. Bu noktada hem tasarımcılar hem de kullanıcılar açısından değerlendirildiğinde, tasarlamak kavramının tüketici taleplerini karşılamaya yönelik uyum sürecinde, kullanıcıların çeşitliliği ve kişisel zevkler ya da tercihler göz ardı edilmekte ve fabrikasyon, hazır ve çabuk üretime yönelik ortalama kabul edilecek ürünlerin ve mekânların ağırlıkta olduğu bir tasarım anlayışı hâkim olmaktadır [9]. Tasarım odaklı olarak kullanıcı çeşitliliğini sağlamak, farklılıkları gözetmek ve tüm bunlara yönelik özel uygun çözümler getirmek gibi yaklaşımlar, birçok tasarımcı için hem masraflı hem de uygulanabilir olmaktan uzak olarak kabul görmektedir. Bu durumda da, ortalama bir insan profiline uygun tasarım yapmak üzere eğitim gören, iyi programlanmış mekân temsiliyetini üretim, pazarlama ya da satış gibi ticari kavramlar üzerinde kurgulayan tasarımcıların benimsediği tasarım algısının toplumun belirli kesimlerine yönelik ayrımcılık fikrini beslediği unutulmamalıdır [9].

Farklı gereksinimleri bulunan bireylerin evlerinden çıkarak, başkalarına ihtiyaç duymaksızın çeşitli yapı stoklarına ya da fiziki imkânlara ulaşabilmeleri ve bireysel ölçekte toplumsal yaşama tam katılım sağlayabilmeleri için yapı fiziki çevrede ihtiyaç duyulan gerekli tüm tedbirlerin alınmasını ifade eden erişilebilirlik kavramının ilk olarak ortaya çıkışı, Timothy J. tarafından Nugent Illinois Üniversitesi'nde 1959-1961 tarihleri arasında yürütülen çalışmalara karşılık gelmektedir. Rehabilitasyon eğitime deneysel yaklaşımlar içeren bu çalışma, Amerikan Ulusal Standartlar Enstitüsü'nün (The American National Standards Institute-ANSI) 1961 yılında "Specifications for Making Buildings and Facilities Accessible to, and Usable by, the Physically Handicapped-Bina ve Tesisleri Fiziksel Engelli Bireyler için Kullanılabilir ve Erişilebilir Yapma Şartnamesi" adıyla yayımladığı ilk ulusal ölçekte standardın da kavramsal ve kuramsal temelini oluşturmuştur. İnsan haklarının büyük bir kısmının toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel yaşama katılımı ile kullanılabilirliği, erişilebilirliği katılımın ön koşulu olmanın ötesinde bağımsız temel bir hak olarak kabul edilmesi görüşünü tartışmaya açmıştır.

Erişilebilirliğe dair düzenlemelerin ihtiyaçlara yanıt üretmesi için yapı fiziksel çevredeki insan popülasyonunu iyi tanımak ve antropometrik verileri doğru analiz etmek gerekmektedir. Ayrıca erişilebilirlik kavramının niteliğinin anlaşılabilirliği ve doğru tanımlanabilmesi sürece dair kararların iyileştirilmesi noktasında kolaylık sağlamaktadır. Bu nedenle erişilebilirlik kavramının köken bilimsel açıdan irdelenmesi ve ithaf edildiği kelimenin çözümlenmesi anlaşılabilirliği artırmaktadır.

V. TOPLANTI VE KONFERANS SALONLARI

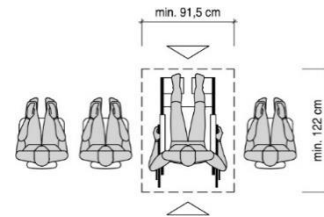
Eğitim, sağlık, siyaset ve bilim gibi pek çok alanda bağlayıcı rol üstlenen toplantı ya da konferans sektörünün büyümesini sağlayan uluslararası ticaret ve küreselleşme olgusu, aynı zamanda sunulan konaklama hizmetlerinin erişilebilirliğinin artırılması ile kongre turizmini dünyanın gelişen pazarlarından biri haline getirmiştir. Kongre turizmindeki gelişmeler toplantı ya da konferans salonu gibi tamamlayıcı ek hizmetler üreten kongre otellerinin niteliğini doğrudan etkilemektedir. 2011'de 27976 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Turizm Tesislerin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmeliğin 19. maddesinde; Türkiye'de faaliyet gösteren dört yıldız ve üzeri kapasitedeki otellerin toplantı salonu bulundurma zorunluluğu ifade edilmektedir [10].

Turizm faaliyetlerine eşit katılım sağlama konusunda çevresel ve davranışsal kısıtlamalar ile karşılaşan engelli bireyler başta olmak üzere tüm kullanıcılar için; kongre turizmi ölçeğinde hizmet üreten her bir mekânsal birime görsel, işitsel ve fiziksel erişilebilirliğin sağlanması toplantı ve konferans salonlarının kurgusundaki temel hedef olmalıdır.

Tablo 1. Engelliler için ayrılması gereken minimum koltuk sayısı [11]

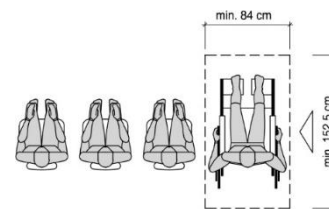
Oturma Kapasitesi	Tekerlekli Sandalye Bekleme Alanı	Koridor Üzerinden Erişilebilir Koltuk
4-25 arası	1	1
26-50 arası	2	1
51-100 arası	4	1
101-200 arası	4	2
201-300 arası	4	3
301-400 arası	6	4
401-500 arası	6	5
501-600 arası	7	6
601-700 arası	8	7
701-800 arası	9	8
801-900 arası	10	9

Tek kişilik tekerlekli sandalye bekleme alanına önden ya da arkadan yanaşılabilirliği durumlarda, tekerlekli sandalye alanı için minimum genişlik 91,5 cm, minimum derinlik ise 122 cm olmalıdır [11] (Şekil 1).

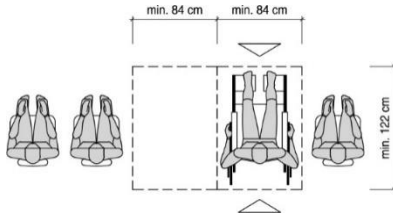
Şekil 1. Önden ve arkadan yaklaşılabilen tek kişilik bekleme alanı

Tek kişilik tekerlekli sandalye bekleme alanına sadece yandan yanaşıldığı durumlarda ise, manevra yapılabilmesi için gerekli serbest hareket alanının tahsis edilebilmesi adına minimum derinlik 152,5 cm olmalıdır [11] (Şekil 2).

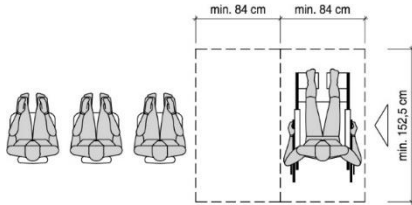
Şekil 2. Yan cepheden yaklaşılabilen tek kişilik bekleme alanı

Sadece yandan ulaşım sağlanan tekli bekleme alanlarına kıyas ile önden ve arkadan yanaşabilme imkânı sunduğu için engelli bireylerin çoklu katılımı konusunda esneklik sağlayan ikili bekleme alanındaki bir tekerlekli sandalye sınırının genişliği en az 84 cm, derinliği ise 122 cm olmalıdır [11] (Şekil 3).

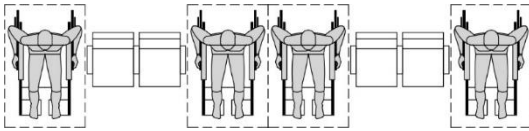
Şekil 3. Önden ve arkadan yaklaşılabilen iki kişilik bekleme alanı

Çift kişilik tekerlekli sandalye bekleme alanına yalnızca yan cephelerden yanaşıldığı durumlarda ise, manevra için gerekli serbest hareket alanı tahsis edilebilmesi amacıyla bekleme alanının derinliği en az 152,5 cm olmalıdır [11] (Şekil 4).

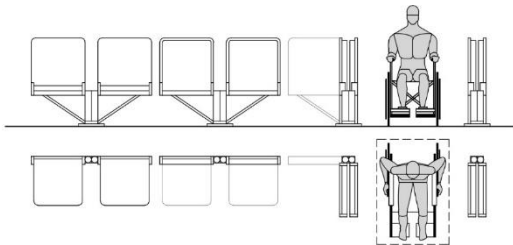
Şekil 4. Yan cepheden yaklaşılabilen iki kişilik bekleme alanı

Tekerlekli sandalye kullanıcısı için ayrılan bekleme alanının yanında refakatçi için en az bir tane oturma elemanı bulunmalı ve bu oturma elemanının teknik donatıları yakın çevresindeki diğer oturma birimleriyle benzer olmalıdır [11] (Şekil 5).

Şekil 5. Tekerlekli sandalye alanına bitişik oturma elemanı

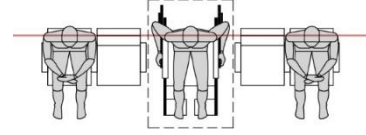
Dar programlı konferans ve toplantı salonlarında katlanabilen ya da çıkarılabilen modüler koltuk sistemleri tercih edilmeli ve gerektiğinde tekerlekli sandalyeli ziyaretçiler için gereken alan sağlanabilmelidir [11] (Şekil 6).

Şekil 6. Yana katlanabilen koltuk sistemleri

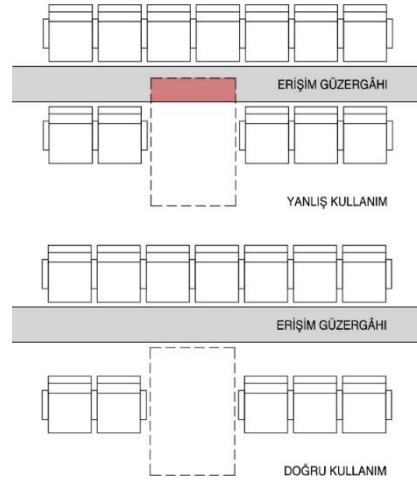
Tekerlekli sandalyeden koltuğa geçmek isteyen ziyaretçiler ile baston, koltuk değneği ya da yürüteç gibi yardımcı gereçler vasıtasıyla yürüyebilen engelli bireyler için koridor üzerinden erişilebilir oturma birimleri kurgulanmalı; oturma birimlerinin engelli ziyaretçiler tarafından kullanımını pratik hale getirmek amacıyla kolçağı katlanabilen tasarımlar tercihlenmelidir [11]. Tekerlekli sandalye kullanıcıları, kendileri için tahsis edilen alanlara bitişik diğer oturma elemanlarındaki ziyaretçiler ile omuz hizasını sağlayabilecek nitelikte konumlandırılmalı ve

tekerlekli sandalyeye hizalı durumdaki oturma elemanlarının taban yüzeyleri tekerlekli sandalye alanı ile benzer yükseklikte kurgulanmalıdır (Şekil 7). Oturma birimlerinin seviyelenmesi hususunda gerekli hassasiyetin gösterilmemesi durumunda ise, tekerlekli sandalye kullanıcıları ile diğer bekleme birimlerini kullanan ziyaretçilerin farklı kotlarda konumlanması engelli bireyin göz seviyesini kaybetmesine ve iletişim kurabilmesini güçleştirerek ortamdaki uzaklaşmasına sebep olabilmektedir.

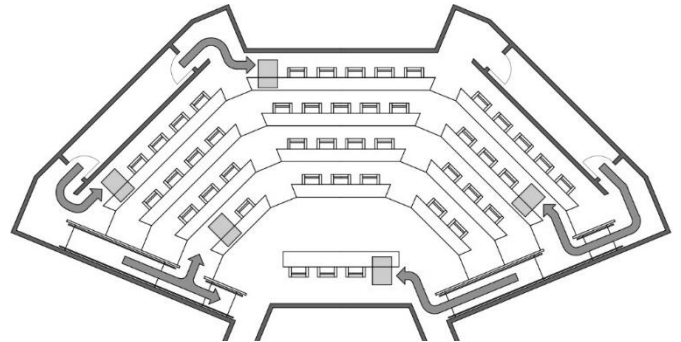
Şekil 7. Engelli alanına bitişik oturma elemanı hizası

Tekerlekli sandalye alanları, toplantı salonu içerisinde erişim sağlayan güzergâhlar ile örtüşmemeli ve herhangi bir bekleme alanının erişim güzergâhı olarak kurgulanmamalıdır. Fiziksel olarak bunun mümkün olmadığı durumlarda ise, söz konusu erişim güzergâhının koridor genişliğinden daha fazla olduğu noktalar değerlendirilmelidir (Şekil 8).

Şekil 8. Tekerlekli sandalye alanı ile erişim güzergâhı ilişkisi

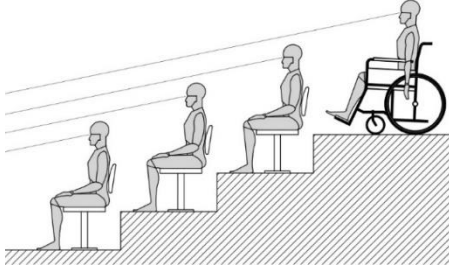
Tekerlekli sandalye kullanıcıları için düzenlenen bekleme ve dinleme alanlarının konferans salonu içerisindeki konumunun belirlenmesinde ve dağılım kurgusunda bekleme alanına kolay erişim, toplam alan içerisinde eşit dağılım ve nitelikli görüş açısı imkânı sağlayabilme hedefi temel tasarım arayışlarından biri olmalı ve tekerlekli sandalye alanlarının konferans salonu içerisinde kümelenmesi önlenmelidir (Şekil 9).

Şekil 9. Konferans salonundaki erişilebilir alanların dağılımı

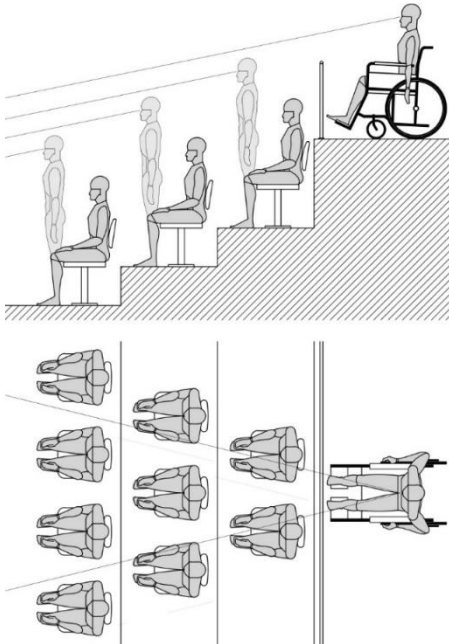
Tekerlekli sandalyeli ziyaretçilerin kullanımı için düzenlenen bekleme alanlarının tasarım kurgusunda hem yatayda hem de düşeyde görüş açısının niteliği dikkate alınmalıdır. Performans

alanına olan mesafe, bekleme alanlarının konumu, koltuklar arası açıklıklar ve zemin eğimi gibi faktörler görüş hattının kalitesi için belirleyici olmaktadır. Oturma pozisyonundaki bir yetişkin bireyin ortalama göz seviyesi yüksekliği, tekerlekli sandalye kullanıcılarının görüş hattı için referans olarak kabul edilebilir ancak bu ölçü yalnızca izleyicilerin sunum boyunca oturma pozisyonunu sürdürdüğü belirli koşullarda referans olarak alınmalıdır (Şekil 10).

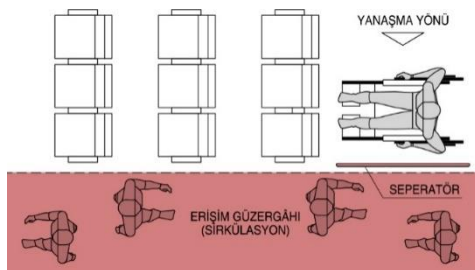
Şekil 10. Oturma pozisyonunda göz seviyesi yüksekliği kurgusu

İzleyicilerin sunum sırasında ayakta durabileceği daha serbest konferans salonlarında ise, tekerlekli sandalye kullanıcılarının oturma yüksekliği, ayakta duran bir yetişkinin ortalama kafa kurtarma seviyesi üzerinden kurgulanmalıdır (Şekil 11).

Şekil 11. Ayakta durma pozisyonunda göz seviyesi yüksekliği kurgusu

Tekerlekli sandalye bekleme alanlarının, erişim güzergâhının hemen yanında konumlandırıldığı durumlarda ise, kalabalığın engelliler için ayrılan alana taşmasını önleyebilmek amacıyla seperatörler kurgulanmalıdır (Şekil 12).

Şekil 12. Tekerlekli sandalye alanı sirkülasyon seperatörü

Dinleyici konumunda konferans ya da toplantı salonlarından hizmet alabilen tekerlekli sandalye kullanıcılarının konuşmacı olarak da katılım sağlayabileceği olasılığı değerlendirilmeli; performansın aktarılacağı sahneye rampa ya da asansör gibi düşey sirkülasyon elemanları ile ulaşım sağlanabilmelidir. Sesli iletişimin toplantı ya da konferans salonu gibi ortak kullanım alanlarının ayrılmaz bir parçası olduğu unutulmamalı ve söz konusu alanlara sabit oturma elemanlarının yanı sıra yardımcı dinleme sistemi adı verilen teknik altyapılar kurgulanmalıdır [3]. İşitme cihazı kullanımının arka plan gürültüsü ve eko gibi etkilerle yetersiz kaldığı ortak kullanım alanlarında dinleme kalitesini artırmak için kullanılan yardımcı dinleme sistemleri, İndüksiyon Döngüsü, Kızılötesi ve FM Radyo sistemi olmak üzere üç ana başlık altında incelenmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Konferans salonu yardımcı dinleme sistemi tercihi [11]

Salon Kapasitesi	Ses-Amplifikasyon Sistemi Sağlandı mı?	Sabit Oturma Elemanı Sağlandı mı?
50'den az	Hayır	Evet ya da hayır
	Evet	Hayır
	Evet	Evet
50 veya daha fazla	Evet ya da hayır	Evet
	Evet ya da hayır	Hayır

Yardımcı dinleme sistemlerine ihtiyaç duyulduğu durumlarda, söz konusu sistemlerin bulunduğunu ve kullanılabilir durumda olduğunu kullanıcılara aktarabilmek için muhtelif noktalarda uluslararası ölçekte kabul gören yardımcı dinleme sistemlerine ait semboller kullanılmalıdır (Şekil 13).

Şekil 13. Uluslararası yardımcı dinleme sistemi sembolleri

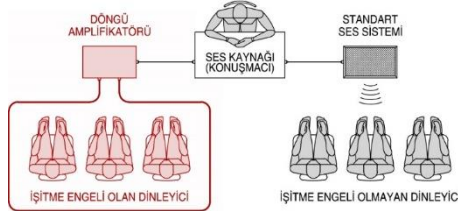
İndüksiyon Döngü Sistemi: genellikle bir mikrofon aracılığıyla aktarılan ses kaynaklarının amplifikatör ile elektromanyetik sinyallere dönüştürülmesini ve değişen bu sinyallerin berrak bir ses enerjisine çevrilerek telecoil mekanizmasına (T bobini) sahip işitme cihazına aktarımını sağlamaktadır [11] (Şekil 14).

Tablo 3. İndüksiyon Döngü sisteminin özellikleri [11]

Sekmeler	Değerlendirme
Parazit	Kablo sistemleri, bilgisayarlar, transformatör, floresan aydınlatma, çelik konstrüksiyon
Yayıma	Evet
Gizlilik	Düşük
Ses kalitesi	İyi ancak pürüzlü olabilir
Kullanım	Dinleyicilerin kullanım alanı döngünün kapsamı ile sınırlıdır. Sinyal alım kalitesinin iyileştirilmesi için oturma pozisyonunun ayarlanması gerekebilir
Alıcılar	Telecoil özellikli İşitme cihazlarına sahip dinleyiciler için alıcıya ihtiyaç yoktur. Alıcılar tüm döngü sistemleriyle uyumludur
Bakım	Düşük
Entegrasyon	Mümkün
Kurulum	Geniş alanlarda kablo kurulumu karmaşık olabilir

Ses kaynağı ile dinleyici arasındaki iletişimi bozan çevresel faktörleri ortadan kaldıran ve konvansiyonel ses sistemleri ile kolayca entegre olan İndüksiyon Döngü sistemleri, konferans salonunun tamamını ya da bir bölümünü çevreleyen taşınabilir donanımlar ile kullanılabilir veya salonların arzu edilen

yüzeylerine kalıcı olarak montajlanabilmektedir. Amplifikatör yardımıyla oluşturulan elektromanyetik sinyaller yapının sınırı içerisindeki diğer indüksiyon döngü sistemlerinde parazitlenme oluşturabilmekte ve bu durum gerçekleştirilen diğer yayınların niteliğini olumsuz etkileyebilmektedir. Söz konusu indüksiyon döngü sisteminin aktif olarak kullanıldığı salonlardaki mevcut kablo düzenekleri, transformatörler, bilgisayar donanımları ve floresan lambalı aydınlatmalar da sisteminin sağladığı yayınlar için parazitlenme oluşturabilecek faktörler arasındadır.

Şekil 14. İndüksiyon döngü dinleme sisteminin çalışma prensibi

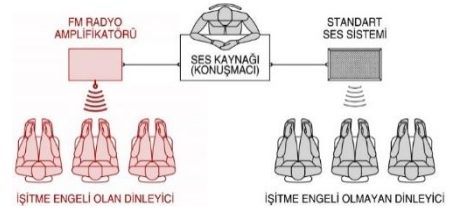
Kızılötesi Sistemler; dağıtım sistemine veya mikrofona bağlı bir vericiden, dinleyicinin giydiği özel taşınabilir alıcılara bilgi taşımak için görünmez (kızılötesi) ışık kaynakları kullanan kablosuz sistem alternatiflerinden biri olarak sunulmaktadır. Ses kaynağının, dinleyicinin kulaklığına bağlı durumdaki alıcıya iletilmesi sebebiyle işitme cihazı kullananlar da dahil olmak üzere her dinleyiciye bir alıcı ve bir bağlayıcı tedarik edilmelidir [11] (Şekil 15).

Kızılötesi tüm sistemlerin sağlıklı bir şekilde çalışabilmesi için kaynak ile alıcı arasında kesintisiz bir aktarım hattının tahsis edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle sistem tercihi toplantı ya da konferans salonunun içerisinde konumlanan kolon gibi mimari öğelerin konfigürasyonu önemle dikkate alınmalıdır. FM sistemlerine göre daha iyi frekans tepkisi veren kızılötesi sistemlerin Akkor flamanlı ya da Floresan lambalar vasıtasıyla aydınlatma sağlanan mekânlarda parazitlenme yapabileceği unutulmamalı ve sistemin bu türdeki aydınlatma elemanlarıyla birlikte kullanımından kaçınılmalıdır.

Tablo 4. Kızılötesi sisteminin özellikleri [11]

Sekmeler	Değerlendirme
Parazit	Gün ışığı, akkor flamanlı ve floresan aydınlatma, diğer kızılötesi sinyal kaynakları
Yayımla	Hayır
Gizlilik	Yüksek
Ses kalitesi	İyi
Kullanım	Dinleyicilerin kullanım alanı verici ve alıcı arasındaki bağlantı hattı ile sınırlıdır
Alıcılar	Yapı bünyesindeki konferans salonlarının tümü için kanal uyumu sağlar. Kablosuz sistemler için en geniş frekans yanıtını verir
Bakım	Düşük
Entegrasyon	Kolay
Kurulum	Geniş alanlarda yayıcıların kurulumu karmaşık olabilir

Aktarım için kullanılan infrared sinyaller transparan olmayan malzemelerden geçemeyeceği için kızılötesi sistemler gizlilik sağlayabilen tek kablosuz alternatif olarak kabul edilmektedir. Konuşmacı, konuşmanın gerçekleştiği salon içerisinde yeni bir alıcıya ihtiyaç duymadan rahatlıkla dolaşım sağlayabilmekte ve bu konuşma, sistemin çok kanallı teknik alt yapı olanakları sayesinde birden fazla dilde eşzamanlı olarak simultane çeviri yöntemleri ile dinleyiciye aktarılabilir.

Şekil 15. Kızılötesi dinleme sisteminin çalışma prensibi

FM Radyo Sistemler; ses kaynağının, kısa mesafeli bir radyo vericisi ile radyo sinyaline dönüştürülmesini ve dinleyicinin boynuna takılan aynı kanala ayarlanmış küçük bir FM radyoya gönderilmesini sağlamaktadır [11]. Mikrofonlara aktarılan ses kaynağı, radyo dalgaları ile çok benzerlik gösteren bir yöntem vasıtasıyla frekans modülasyonu (FM) dalgaları olarak alıcıya aktarılmaktadır. İşitme cihazı olmaksızın kulaklık veya boyun aparatı ile kullanılabilen alıcı cihaz, işitme cihazı ile bir arada kullanıldığında daha temiz ve anlaşılır bir ses kaynağı sunmaktadır (Şekil 16).

Mevcut ses düzeneğine kolaylıkla entegre edilebilen sistem, kızılötesi sistemlerdeki görüş hattı kısıtlılığından bağımsız olarak kullanılabilir; sinyal aralığı genellikle anten boyutu ve vericinin mevcut güç kapasitesi tarafından belirlenmektedir. Bunların yanı sıra güneş ışığının aktarılan sinyal ile etkileşime girmemesi, FM sistemlerini açık hava etkinlikleri için en ideal yardımcı dinleme sistemi haline getirmektedir. Dinleyicilerin bir frekans alıcısına sahip olmasını gerektiren FM sistemleri, döngü ve kızılötesi gibi diğer kablosuz sistemlere kıyasla daha serbest dolaşım imkânı ve kullanım kolaylığı sunmakta; ancak aktarılan sinyallerin bitişik ya da yakındaki salonlara sızması gibi çalışma sorunları sebebiyle gizlilik gerektiren konferans etkinliklerinde tercih edilmemektedir.

Tablo 5. FM radyo sisteminin özellikleri [11]

Sekmeler	Değerlendirme
Parazit	Diğer FM sinyal kaynakları
Yayımla	Evet
Gizlilik	Düşük
Ses kalitesi	İyi ancak sinyal kesilmesi olabilir
Kullanım	Dinleyicilerin hareket esnekliği vardır. Alıcılar kullanıcılar tarafından ayarlanmalıdır
Alıcılar	Her etkinlik öncesinde ayarlanmış bir frekans kullanılmalıdır
Bakım	Yüksek
Entegrasyon	Kolay
Kurulum	Basit

Bazı FM radyo sistemleri, kullanılan sistemin kalitesine bağlı olarak sinyal geçişine ve fiziksel çevreye bağlı olarak radyo dalga girişimine maruz kalabilmektedir. Bu nedenle frekans yönetimi, FM altyapısı ile kurgulanan bir konferans etkinliği boyunca titizlikle takip edilmesi gereken öncelikli konulardan biri olmalıdır.

Şekil 16. FM radyo dinleme sisteminin çalışma prensibi

VI. BULGULAR

Engellilerin tüm insani haklardan ve temel özgürlüklerden eşit bir şekilde yararlanabilmesini desteklemek üzere oluşturulan uluslararası konvansiyonların otel yapı stoklarında kullanılan toplantı ve konferans salonları için hedefine ulaşmasına katkı sağlanması büyük önem arz etmektedir. Ancak güncel tasarım paradigmasının çekirdeği niteliğindeki biçimsel kaygılar ile üretilen otel yapı stokları; engelli bireyleri sosyal hiyerarşinin önemli bir alt kademesi haline gelen seyahat hizmetlerinden soyutlamakta ve konaklama ihtiyacı olan turizm faaliyetlerinin önemli bir kısmından mahrum bırakmaktadır. Bu net sınırlılık, özgün planlama süreçleri ve mekânsal organizasyon sürecine referans olan tasarım yaklaşımları gerektirmektedir. Özellikle geniş programlı otel yapılarının fonksiyon şemasında büyük önem arz eden toplantı ve konferans salonlarının mekânsal kurgusundaki herhangi bir belirsizlik ya da çözümsüzlük olma durumu, görme kısıtlılığı olan ziyaretçiler başta olmak üzere, tekerlekli sandalye, koltuk değneği, yürüteç ya da baston gibi yardımcı gereçler vasıtasıyla yürüyebilen engelli ziyaretçilerin sirkülasyon kabiliyetini doğrudan sınırlandırmaktadır. Ayrıca söz konusu tasarım kaygısı ile, artan rekabet koşullarına bağlı olarak ön plana çıkan müşteri memnuniyetinin süreklilik arz edecek hale getirilmesi ve tasarım yaklaşımlarını besleyebilen kaygıların sürdürülebilir kılınması gerekmektedir.

VII. TARTIŞMA

Engelli bireylerin rutin yaşantılarını başka insanlara bağımlı olmadan sürdürebilmesi ve sosyal imkânlardan diğer insanlar ile eşit oranda fayda sağlamanın temel koşulu, yapı çevreye ilişkin erişim olanaklarının iyileştirilmesi olarak görülmekte ve bu değerlendirme turizm faaliyetlerinde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için tüm bireylerin talep ettikleri konaklama hizmetlerine sorunsuz olarak erişebilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, yaşamını bir engel türü ile sürdürmek zorunda kalan bireylerin konaklama deneyimlerinin iyileştirilmesini ve doğuştan edindikleri temel özgürlükleri kısıtlayan mekânsal koşulların ortadan kaldırılabilmesini sağlamak gerekmektedir. Ayrıca, yapı fiziki çevrelerin inşasına paydaş olarak katılım sağlayan yerel yönetim mekanizmalarının ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının, erişilebilirliğe dair ihtiyaç duyulan standartları üretmesi ve engellilik kavramının konaklama olgusu içinde önemli bir yer edinmesine imkân tanınması beklenmektedir.

Aynı engelliliğe sahip bireyler, içinde buldukları şartlara ve ortama bağlı olarak farklı seviyelerde kısıtlılık yaşayabilmekte ve topluma katılımın önündeki tüm çevresel engeller ülkeler arasında dikkate değer ölçüde farklılık gösterebilmektedir. Bu çerçevede, engellilik kavramı ile mekân kurguları arasındaki korelasyonun ortaya konabilmesi ve ihtiyaca yönelik hacimsel çözüm önerilerinin sunulabilmesi için hizmetin arz edileceği engel gruplarının ihtiyaçlarının tanımlanması ve bu tanımların cinsiyete, yaşa ya da gelir durumuna göre ayrıştırılması ile engelli bireylerin dahil olduğu alt gruplara ilişkin örüntülerin elde edilmesi büyük önem arz etmekte ve nüfusun işlevsellik düzeylerini izlemenin yanı sıra engellilere yönelik çözümler sunmayı amaç edinen ortamları tasarlamak ya da uygulamak engelliliğe ilişkin verileri yorumlayabilme gerekliliğinin diğer hedefini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, çevresel kısıtlılıkların engellilik üzerindeki etkin rolünün fark edilmesi ile başlayan süreç; toplumsal ölçekte engelli bireylerin yaşam kalitesini artırabilmek için gereken standartların üretilmesini ve üretilen

bu standartların devlet eliyle koruma altına alınmasını gerekli kılmaktadır. Ancak muğlak, dinamik, tartışmalı ve belirsiz bir kavram olarak karşımıza çıkan engelliliğin tanımlanabilmesi konusunda dahi fikir birliğinin tesis edilememesi, engeli olan bireylerin fiziksel yaşam koşullarına yönelik geliştirilen devlet politikalarını niteliksizleştirmekte ve devlet eliyle üretilen tüm standartların kapsamını ve niteliğini de belirsizleştirmektedir. Engellilik kavramının getirdiği kısıtlar doğrultusunda tasarım olgusu ile otel yapılarında kullanılan toplantı ve konferans salonları arasında erişilebilirlik bağlamında iletişim kurmayı amaçlayan bu araştırmanın birincil endişesi; otel yapılarının mekânsal organizasyonuna ve hacimsel kurgusuna yönelik yaklaşımların eksik yorumlanması olarak kabul edilmektedir. Söz konusu problemin arka planında ise, yapı çevreye ilişkin erişilebilirlik sorunları için ihtiyaç duyulan kuramsal ilkelerin kifayetsizliği ya da sistemsizliği bulunmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın asıl amacı, otel yapılarında toplantı ve konferans salonlarının erişilebilir kılınmasına dair güncel standartlardan beslenen düzgüsel tasarım yaklaşımları ile tüm kullanıcılar tarafından erişilebilir çevreler sunabilmektir. Ayrıca, otel yapı stoklarının mekânsal kurgusuna ilişkin bilgiler geliştirmek ve üretilen bu bilgileri diğer otel yapıları için kullanılabilir kılmak çalışmanın ikincil amacını tanımlamaktadır.

VIII. SONUÇLAR

Türkiye’de engellilik kavramına ilişkin dizgesiz birçok bilgi sentezlenmiş ve ulusal ya da uluslararası ölçekte geçerliliğini sürdüren güncel tasarım paradigmalarının otel yapılarındaki toplantı ve konferans salonları ile bağı kurularak erişilebilirlik kavramına sistematik ve disiplinler arası bir bakış getirilmiştir. Ayrıca yapı fiziki çevrelerin bütünlüğüne müdahale etmeden de erişilebilir çevrelerin üretilbileceğine yönelik referanslar oluşturularak mekân tüketiminin demokratik hale getirilmesi noktasında literatüre katkı sağlanmıştır.

REFERANSLAR

- [1] Türkmen, A. ve E. İşleyen “Otel Ortak Alanlarında Kullanılan Engelli Tuvaletlerinin Erişilebilirlik Açısından İrdelenmesi”, II. European Conference on Science, Art & Culture 2018 (ECSAC). ISBN: 978-605-288-553-6. Ankara: Gece Kitaplığı 19-22 Nisan 2018, ss. 531-540.
- [2] Mackelprang, R. W. ve Salsgiver, R. O. (2016). *Disability: A Diversity Model Approach in Human Service Practice*. Third Edition. New York: Oxford University Press.
- [3] Özmete, E. (2012). *Haklar Temelinde Engellilik Modelleri ve Sosyal Hizmet*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- [4] Mont, D. (2007). *Measuring Disability Prevalence*. World Bank.
- [5] Hughes, B. ve Paterson, K. (1997). *The Social Model of Disability and the Disappearing body: Towards a Sociology of Impairment*, *Disability & Society*. 12.3, 325-340.
- [6] Ekenci, M. T. (2015). *2012 Türkiye Sağlık Araştırması'nın Engelliliğe İlişkin Yaygınlık Ölçümü Açısından İncelenmesi*, *Sosyal Politika Çalışma Dergisi*. 35.2, 95-112.
- [7] Yücesoy, E., Aysel, N. R. ve Gülmez, G. F. (2007). *Kent Dostu Fiziksel Çevre: Fiziksel Çevrenin Erişilebilirliği Konusunda İstanbul'da Alan Çalışması*. Uluslararası Katılımlı II. Kent ve Sağlık Sempozyumu. Bursa: 94-95.
- [8] Çağlar, S. (2012). *Engellilerin Erişebilirlik Hakkı ve Türkiye'de Erişebilirlikleri*. AÜ Hukuk Fakültesi Dergisi. 61.2, 541-598.
- [9] Muğan, G. (2015). *Alışveriş Merkezi-AVM Tasarımlarında Erişilebilir, Kullanılabilir ve Yaşanabilir Tasarım Yaklaşımları*. Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya 36: Mekânlarda Erişilebilirlik, Kullanılabilirlik ve Yaşanabilirlik. 3, 43-53.
- [10] T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (21.06.2005). *Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik*. Resmi Gazete, 25852, www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005 (Erişim: 20 Şubat 2018).
- [11] ADAAG Manual (2004). *A Guide to the Americans with Disabilities Act Accessibility Guidelines*. United States Access Board. Oregon.